

Datum: 18 september 2026

Onderwerp: Commissiedebat Voedselzekerheid d.d. 23 september 2026

Geachte leden van de Commissie LVVN,

Op 23 september aanstaande debatteert u over het thema voedselzekerheid.

Afgelopen donderdag 10 september bent u door diverse experts bijgepraat tijdens een technische briefing over dit onderwerp. Zij lieten een eenduidige boodschap horen: het huidige intensieve landbouwmodel is niet toekomstbestendig. Het in stand houden van dit systeem heeft dan ook niets te maken met voedselzekerheid: Om ook in de toekomst te kunnen voorzien in voldoende gezonde voeding is het juist noodzakelijk dat we omschakelen naar een ander, toekomstbestendig voedselsysteem.

Huidige landbouwsysteem is een risico voor voedselzekerheid

De intensieve landbouw heeft de voedselproductie de afgelopen decennia enorm weten op te schroeven. Maar hoewel Nederland nu in principe ruim voldoende calorieën produceert, importeren we netto meer calorieën en eiwitten dan we exporteren.¹ Onze omvangrijke landbouwexport draagt daardoor per saldo niet bij aan de globale voedselzekerheid. Tegelijkertijd hebben we een voedselsysteem gecreëerd dat in grote mate afhankelijk is van externe inputs zoals veevoer, kunstmest, energie en water en een grote bijdrage levert aan de telkens verder escalerende klimaat- en biodiversiteitscrisis, waar ook de boer de gevolgen (zoals overstromingen, droogte of extreme hitte) van op zijn erf krijgt. Dit maakt onze voedselvoorziening kwetsbaar voor geopolitieke spanningen² en voor klimaatverandering,³ zoals afgelopen jaar pijnlijk duidelijk werd.⁴

¹ Van Selm et al., 2026.

² Zoals het kabinet zelf opmerkt: “Voedsel, landbouwgrondstoffen, energie, kunstmest, water en logistieke corridors zijn in toenemende mate onderhevig aan geopolitieke spanningen. Dit leidt tot rivaliteit over schaarste, verder aangejaagd door de effecten van klimaatverandering. Met de Russische invasie in Oekraïne, de conflicten in Soedan en het Midden-Oosten, verstoringen van mondiale handelsroutes en toenemende klimaatrisico's zijn economische weerbaarheid, veiligheid en strategische autonomie urgenter geworden als randvoorwaarden voor mondiale voedselzekerheid. Zo is nu de voorspelling dat door de afsluiting van de straat van Hormuz tientallen miljoenen mensen extra met acute honger zullen kampen. De gevolgen van de sterke El Niño zijn nu al merkbaar met sterk verminderde regenval in delen van Afrika en een verwachte magere oogstopbrengst.” Zie Kamerstukken 2025/26, 31532, nr. 310.

³ Recent wetenschappelijk onderzoek toont aan dat klimaatontwrichting, zoals extreme droogte, hittegolven en mislukkende oogsten in Zuid-Europa, zich via deze kwetsbare ketens razendsnel voortplant door heel Europa. Een model dat zo sterk leunt op importen én de eigen natuur- en waterreserves uitput, vergroot deze risico's dramatisch. Zie Müller et al., september 2026, Global Food Security, via <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211912426000350>.

⁴ Zo kwam vorig jaar een groot deel van de intensieve veehouderij stil te liggen toen er stroomuitval was in Spanje. Dit laat zien hoe het huidige voedselsysteem kwetsbaar is door de afhankelijkheid van elektriciteit. In een periode van geopolitieke spanningen, zijn aanvallen op het elektriciteitsnet plausibel. Dan is vooral de veehouderij erg kwetsbaar en miljoenen dieren zullen binnen enkele dagen sterven. Zie ook: <https://caringfarmers.nl/wat-als-de-stroom-uitvalt/>

Daarnaast is het systeem uiterst inefficiënt: ongeveer een derde van de wereldwijde graanproductie⁵ en ca. 80% van de soja⁶ verdwijnt nu in veevoer – een gigantisch verlies aan voedingswaarde. Dit terwijl ruim 65% van de 1,8 miljoen hectare Nederlandse landbouwgrond nu wordt ingezet voor de veehouderij. Een groot deel daarvan zou kunnen worden omgevormd tot akkerbouwland voor directe menselijke consumptie⁷ en voor de teelt van biomassa voor andere belangrijke maatschappelijke opgaven zoals de biobased bouw, kleding en duurzame industrie.⁸ Ook wordt nog steeds veel voedsel verspild.⁹

Voedselzekerheid vraagt om agro-ecologische landbouw met minder vee

Echte voedselzekerheid vraagt daarom niet ‘simpelweg’ om nóg meer productie van voornamelijk vlees en zuivel,¹⁰ maar om een transitie naar een weerbaarder landbouwsysteem dat bestand is tegen schokken. Het kabinet erkent dit belang expliciet in de aankondiging van de *Strategische Agenda Voedselzekerheid*.¹¹ Dit vraagt om een landbouwsysteem dat breekt met de afhankelijkheid van externe inputs en voldoende gezond voedsel produceert binnen de ecologische grenzen, terwijl het boeren een goed inkomen biedt.

Dit bereiken we door onze landbouw en onze voedselvoorziening onafhankelijker te maken van kunstmest en chemische pesticiden. Zo nemen onze boeren, en niet de grote agro multinationals, de regie. Een voorhoede van agro-ecologische boeren toont dat dit kan. De veehouderij kan zich lostrekken van kwetsbare en schadelijke aanvoerketens, als de veestapel niet groter is dan wat onze eigen bodem kan dragen. Wanneer we daarnaast overstappen op een gezonder, overwegend plantaardig voedingspatroon (zoals de Schijf van Vijf¹²), komt landbouwareaal vrij voor natuurherstel, woningbouw en duurzame voedselproductie waarmee we daadwerkelijk een bijdrage kunnen leveren aan wereldwijde voedselzekerheid.

Hiermee verhogen we onze weerbaarheid tegen externe schokken, terwijl we tegelijkertijd genoeg gezond eten produceren, ecologische grenzen respecteren en de boerenstand overeind houden.¹³ Kortom: een uitstekende maatschappelijke ‘business case’.¹⁴

⁵ Mottet et al. (2017), Livestock: On our plates or eating at our table? A new analysis of the feed/food debate, *Global Food Security*, 14, 1-8, via [10.1016/j.gfs.2017.01.001](https://doi.org/10.1016/j.gfs.2017.01.001).

⁶ WWF, <https://www.wwf.org.uk/updates/soy-story>

⁷ Zie <https://res.urgenda.nl/landbouw-en-natuur/landbouw-kan-veel-efficiënter/> en Mottet et al. (2017), Livestock: On our plates or eating at our table? A new analysis of the feed/food debate, *Global Food Security*, 14, 1-8, via [10.1016/j.gfs.2017.01.001](https://doi.org/10.1016/j.gfs.2017.01.001).

⁸ Urgenda, Landinzicht: Grond voor een vruchtbaar gesprek. Over een gezonde landbouw, natuur en voedselvoorziening (2024), via <https://urgenda.nl/visie/landinzicht/>.

⁹ Naar schatting wordt tot wel 30% van het geproduceerde voedsel niet geconsumeerd, maar gaat verloren in de keten of wordt weggegooid. AIV, Voedselzekerheid in een wankelende wereld: een agenda voor Nederland (2026), p. 4.

¹⁰ De Jonge, Position paper ten behoeve van het rondetafelgesprek Voedselzekerheid, 10 september 2026, p. 10.

¹¹ Kamerstukken 2025/26, 31532, nr. 310.

¹² <https://www.voedingscentrum.nl/nl/gezond-eten-met-de-schijf-van-vijf.aspx>.

¹³ Zie <https://www.greenpeace.org/nl/algemeen/83361/effect-milieuregels/>.

¹⁴ Zie ook <https://www.greenpeace.org/nl/algemeen/30593/toekomstboeren/>, Caring Farmers en De Dierenbescherming, Maatschappelijke kosten batenanalyse voor een dierwaardige veehouderij (2024), via <https://www.dierenbescherming.nl/actueel/dierwaardige-veehouderij-verdient-aandacht-van-alle-ministeries> en Robin Food Coalition 25 februari 2026, The True Cost of Food and Farming: From Analysis to Action, via <https://robinfoodcoalition.com/en/data/content/de-echte-rekening-van-landbouw-en-voedsel-van-analyse-naar-actie>.

Wat is daarvoor nodig? Wij doen graag de volgende aanbevelingen, die u kunt inbrengen tijdens het debat:

1. Formuleer een duidelijke langetermijnvisie

Het kabinet heeft 20 miljard gereserveerd voor de aanpak van de landbouw- en stikstofproblematiek. Het is nu zaak dit geld niet simpelweg te investeren in het op een zo efficiënt mogelijke manier oplossen van de stikstofcrisis als geïsoleerd probleem, maar als hefboom te gebruiken om vorm te geven aan een landbouw die ook in de toekomst onze voedselzekerheid kan veiligstellen.¹⁵ Dat vraagt om een duidelijke, integrale koers voor de lange termijn waarin strategische voedselzekerheid, zorgkosten, biodiversiteitsverlies, de bodem en waterkwaliteit, klimaatverandering, dierenwelzijn en ruimtedruk gezamenlijk worden opgepakt. Dat geeft boeren en bedrijven in de keten bovendien helderheid om (langetermijn-) investeringen te doen. Wees daarin ook duidelijk over activiteiten die *niet* meer in die toekomst passen en neem de weerstand die hier onvermijdelijk op volgt serieus.¹⁶ Tegelijkertijd zullen we verspilling met urgentie moeten terugdringen, en voedsel eerlijk moeten verdelen.

2. Stimuleer duurzame en plantaardige productie en consumptie

Productiekant: stuur aan op een integrale omslag

- **Vergroot landbouwareaal biologisch:** Het Nederlandse aandeel biologisch landbouwareaal bungelt na jaren van ‘verwaarlozing’¹⁷ met circa 5%¹⁸ nog steeds ergens onderaan de Europese ranglijst¹⁹. De overheid moet zich daarom maximaal inspannen om in 2030 de EU doelstelling van 25% biologisch te halen, zoals ook aanbevolen door het Nationaal Burgerberaad Klimaat,²⁰ en *ten minste* de nationale doelstelling van 15%.²¹
- **Ombuigen financieringsstromen en ondersteuning boeren die willen omschakelen:** Om het vertrouwen in de overheid te herstellen is verder nodig om een stabiel en duidelijk langetermijnbeleid vorm te geven en boeren te helpen in de omslag. Dat vraagt om een samenhangend pakket aan maatregelen met voldoende budget, langjarige beleidskaders en een goed verdienmodel voor agro- ecologische landbouw.

¹⁵ Volkskrant 1 september 2026, Opinie Jan Willem Erisman: Is stikstof werkelijk het grootste probleem van de Nederlandse landbouw?, via <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/opinie-is-stikstof-werkelijk-het-grootste-probleem-van-de-nederlandse-landbouw~b14fe52a/>. Randvoorwaarden waaraan moet worden voldaan zijn het onder andere het klimaatakkoord van Parijs waarbij Nederland al in 2040 klimaatneutraal moet zijn, de SDG's, de Vogel- en Habitatrichtlijn, het Natuurnetwerk Nederland, de Nationale Bossenstrategie, de Kaderrichtlijn Water, de Natuurherstelwet en de Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework, evenals rechterlijke vonnissen zoals de Greenpeace stikstofzaak en klimaatzaak Bonaire.

¹⁶ De Boer, position paper t.b.v. rondetafelgesprek Voedselzekerheid d.d. 10 september 2026, p. 2.

¹⁷ Investico, Hoe Nederland biologische landbouw verwaarloosde, 8 september 2023, via <https://www.platform-investico.nl/onderzoeken/hoe-nederland-biologische-landbouw-verwaarloosde>.

¹⁸ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2026/15/3-1-procent-meer-oppervlakte-biologische-landbouw>.

¹⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Developments_in_organic_farming.

²⁰ Advies Nationaal Burgerberaad Klimaat, 1 december 2025 via

<https://open.overheid.nl/documenten/5718a4bb-53d4-417f-8f9d-0ff965a15deb/file>.

²¹ Immers, de Europese Commissie heeft als onderdeel van de Farm to Fork-strategie bepaald dat uiterlijk in 2030 ten minste 25% van de landbouwgrond van de EU voor biologische productie te gebruiken, zie:

<https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/from-farm-to-fork/#strategy>.

Daarbij is een heroriëntatie van financieringsstromen essentieel: overheidsgeld (zowel van de Nederlandse overheid als GLB gelden uit Brussel), inclusief het geld dat nu is gereserveerd voor aanpak van de landbouw en stikstofproblematiek moet doelgericht worden ingezet voor de integrale omslag. Ook private gelden moeten worden omgebogen om de transitie mogelijk te maken: banken, die decennialang winst hebben gemaakt met de financiering van de stikstofcrisis, moeten stoppen met het financieren van industriële landbouw en financieel bijdragen aan de transitie, en overheid en ketenspelers moeten duidelijke afspraken maken om een eerlijk verdienmodel voor de boer te creëren. Ten slotte vereist de transitie gerichte investeringen in educatie en onderzoek naar biologische en agro-ecologische landbouw.

- **Eiwittransitie:** Pleit er in Brussel voor dat de teelt van eiwitgewassen primair bestemd wordt voor directe menselijke consumptie in plaats van veevoer. De huidige Europese ambitie om het aandeel in de EU geproduceerde eiwitten voor diervoeder te verhogen van 25,8% naar 35% in 2035,²² biedt een kans, maar zet in op de verkeerde prioriteit. Het is nu nog ten onrechte gericht op de productie van eiwitten voor veevoer, in plaats van voor menselijke consumptie, wat vele malen efficiënter en minder milieubelastend is. Door de eiwitstrategie te verleggen naar eiwitten voor menselijke consumptie, beschermen we de natuurlijke hulpbronnen die essentieel zijn voor onze voedselvoorziening op de lange termijn en bouwen we aan een voedselsysteem dat minder kwetsbaar is voor mondiale geopolitieke schokken en handelsverstoringen.

Consumptiekant: wees als overheid aanjager van biologische en plantaardige consumptie

Zoals alle experts benadrukten tijdens de technische briefing van 10 september 2026: een omslag in de manier waarop we voedsel produceren moet hand in hand gaan met een verandering in consumptie.²³ Ons consumptiepatroon bevat, ondanks een gestage daling²⁴, nog steeds te veel dierlijke eiwitten. Eiwitten kunnen echter veel efficiënter uit planten worden gehaald. Dat ons consumptiepatroon zal moeten veranderen laat ook de herziene Schijf van Vijf²⁵ zien evenals het Verdrag Planeetaardig en Dierwaardig.²⁶ Een dieet met meer peulvruchten, groenten en volkoren en minder dierlijk is niet alleen beter voor de planeet, maar ook voor onze gezondheid.²⁷ Om deze eiwittransitie te versnellen, dient het kabinet de concrete maatregelen uit het actieplan van de Transitiecoalitie Voedsel over te nemen.²⁸ Onderdeel daarvan is in ieder geval dat de overheid zelf het goede voorbeeld geeft door overheidsinkoop in te zetten als hefboom en publieke catering en kantines standaard biologisch en overwegend plantaardig in te richten, afkomstig van producten van onze Nederlandse boeren en telers. Daarnaast helpt het als de overheid bindende verplichtingen oplegt aan ketenspelers, in plaats

²² EU Protein Action plan (2026), via

https://agriculture.ec.europa.eu/farming/crops/cereals/reducing-plant-protein-deficit-eu_en.

²³ De Boer, De Jonge, Lammers in hun position papers t.b.v. rondetafelgesprek Voedselzekerheid d.d. 10 september 2026.

²⁴ Wakker Dier 22 oktober 2025, Vijf onsjes minder: vleesconsumptie op laagste punt, via

<https://www.wakkerdier.nl/persberichten/vijf-onsjes-minder-vleesconsumptie-op-laagste-punt/>.

²⁵ <https://www.voedingscentrum.nl/nl/gezond-eten-met-de-schijf-van-vijf.aspx>.

²⁶ Caring Movement, De toekomst ligt op tafel: Steun de transitie naar een planeetaardig en dierwaardig voedselsysteem, <https://caringmovement.nl/verdrag-planeetaardig-en-dierwaardig-2/>.

²⁷ Zie ook Lammers, Position paper ten behoeve van het rondetafelgesprek Voedselzekerheid, 10 september 2026.

²⁸ [Persbericht oproep actieplan meer plantaardige voeding - Stichting Transitie Coalitie Voedsel](#).

van de opgave middels consumentencampagnes vooral bij het individu neer te leggen (wat tot op heden onvoldoende resultaat oplevert). Grote supermarktketens halen hun eigen eiwitdoelen niet, en hebben dus ook dringend nood aan sturend beleid en een gelijk speelveld.²⁹

Ten slotte: wees scherp op valse framing

Onder het mom van 'voedselzekerheid' zijn in het verleden stelselmatig cruciale verduurzamingsplannen, zoals de halvering van gewasbeschermingsmiddelen uit de Europese [Farm to Fork](#)-strategie, afgezwakt. Wij roepen op hier scherp op te blijven, ook in het Nederlandse debat, waar het argument van voedselzekerheid veelvuldig wordt ingezet om beleid dat *juist* ten gunste komt van echte, langjarige voedselzekerheid te vertragen.

Conclusie

Echte voedselzekerheid vraagt niet om het in stand houden van het huidige systeem, maar om een omslag naar een veerkrachtig, toekomstbestendig voedselsysteem, waarin duurzame en meer plantaardige productie³⁰ voorop staat.

Wij hopen dat u deze punten meeneemt in uw debat.

Hoogachtend,

Robin Food Coalition

Caring Farmers

Urgenda

Vereniging Milieudefensie

Greenpeace Nederland

Natuurmonumenten

Natuur & Milieu

Vogelbescherming Nederland

²⁹ Duurzaam Ondernemen 14 oktober 2025, Donald Pols (Milieudefensie): 'Reken supermarkten af op hun eiwitaanbod', via <https://www.duurzaam-ondernemen.nl/donald-pols-milieudefensie-reken-supermarkten-af-op-hun-eiwitaanbod/>.

³⁰ Trouw 7 augustus 2026, Hoogleraar: 'Nee, Nederland voedt de wereld níét. Dus we hoeven ook niet zoveel veevoer te importeren', via <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/hoogleraar-nee-nederland-voedt-de-wereld-niet-dus-we-hoeven-ook-niet-zoveel-veevoer-te-importeren~bfd06a40/>.